

Veřejná volba a konstituce

Tradiční pojetí kolektivního rozhodování. Teorie veřejné volby. Pozitivní a normativní přístupy. Arrowovy podmínky na rozhodovací pravidlo.

Veřejná volba

- Ekonomická studie netržních rozhodovacích procesů
- Aplikace ekonomie v politických vědách

Zajímá se o

- Volební pravidla, chování voličů, chování politických stran, byrokracii

„Tradiční“ pojetí kolektivního rozhodování

- Tržní selhání => státní zásah
- Vychází z Bergson-Samuelsonovy společenské funkce blahobytu (SWF)
- Víme-li jaké je pravidlo agregace a jaká fce má být maximalizována, pak jako ekonomové můžeme rozhodnout

„Tradiční“ pojetí kolektivního (společenského) rozhodování

- Fce blahobytu předpokládá existenci „vševědoucího plánovače“
- Člověk se chová jako jedinec maximalizující užitek s výjimkou některých oblastí, kde jde o veřejný zájem/blaho
- Tam předává práva „státu“, aby za něj rozhodl – např. dle SWF

Pojetí „klasické“ školy veřejné volby (Buchanan, Tullock)

- **metodologický individualismus**
- hledání veřejného zájmu je jako hledání Svatého grálu
- veřejný zájem nelze oddělit od individuálního
- ideálem (benchmarkem) „efektivnosti“ je výsledek jednomyslné volby

Škola veřejné volby

- Jedinec je **racionální** stejně jako na trhu
- Kolektivní rozhodování **není přímou analogií trhu** (liší se způsob transformace individuálních preferencí do kolektivních)
- Kolektivní rozhodnutí je zatíženo nejistotou
- Účast na kolektivním rozhodování **není povinná** (na rozdíl od trhu)

Normativní vs Pozitivní PC

■ pozitivní

- Vychází z metodol. individualismu
- Není podstatné ohodnocení výsledku volby
- Potřeba kolektivního rozhodování je „objektivní“

■ Normativní

- vychází z požadavků na SWF, efektivnost výsledku
- Způsob nalezení „veřejného zájmu“
- Je nalezený veřejný zájem ten „správný“

Individuální preference
týkající se alternativního
sociálního stavu

Společenská a kolektivní
volba sociálního stavu

Pravidlo společenské/
kolektivní volby

1. Jak *by měly být* sloučeny individuální preference?

2. Jakým kritériím *by měla* podléhat společenská a kolektivní volba?

3. Jak *jsou v praxi* slučovány individuální preference? Jaká je podstata konstituce nebo pravidel, která již existují? Je dodržování těchto pravidel nákladné?

4. Splňují pravidla bodu 3 kritéria podle bodu 2?

Normativní
hlediska

Pozitivní nebo
empirická hlediska

Pozitivní Public Choice

- Proč voliči volí?
- Jak se liší výsledky u různých pravidel?
- Jaký je vliv chování voličů na výsledky?
- Logrolling
- Jaký je vliv zájmových skupin, byrokracie
- Rent-seeking

Normativní Public Choice

Jak jsou základní hodnoty společnosti vyjádřeny prostřednictvím politického procesu

- Hledá nástroje k dosažení efektivity rozhodnutí
- Posuzuje jednotlivá pravidla z tohoto hlediska
- Studuje odchylky od ideálu

Normativní přístupy (Konstituční smlouva)

- Bergson-Samuelson: SWF
  - Jaká má být, jaké má mít vlastnosti
  - Jak vybrat mezi Paretovsky efektivními stavy
  - Arrowovy axiomy
- Rawls - *Veil of ignorance (viz text na IS)*
- Buchanan-Tullock - *Social Contract*

Arrowovy axiomy

Požadavky na hlasovací mechanismus

1. Paretovská efektivnost
2. Transitivita
3. Neomezený dosah
4. Nezávislost irelevantních alternativ
5. Nediktátorství

Arrowovy axiomy

1. Paretovská efektivnost

- Žádná z variant **není všemi hlasujícími řazena výše** než ta, která je vybrána na základě mechanismu společenské volby (MSV)

Arrowovy axiomy

2. Transitivita

- Hlasovací mechanismus přináší konsistentní uspořádání všech možných alternativ
- Zachovává transitivitu preferencí (uspořádání)

Arrowovy axiomy

3. Neomezený dosah

- Všechna možná uspořádání individuálních preferencí jsou povolena (mohou vstoupit do pravidla)
- Nelze vyloučit voliče, kteří mají „divné“ preference

Arrowovy axiomy

4. Nezávislost irelevantních alternativ

- Relativní pořadí dvou alternativ **nezávisí na pořadí** těchto alternativ **vzhledem k jiným** (třetím)
- Nová alternativa nemění relativní pořadí stávajících variant
- Vylučuje využití „strategického hlasování“ či logrollingu

Arrowovy axiomy

5. Nediktatura

- **MSV není diktátorský.** Neexistuje volič, jehož pořadí vždy odpovídá výsledkům hlasování bez ohledu na preference ostatních členů (voličů).
  - Hledáme demokratický volební mechanismus

Arowův teorém

- Neexistuje žádný MSV, který by zároveň splňoval podmínku paretovské efektivnosti, nezávislosti irelevantních alternativ a podmínku transitivity s neomezeným polem působnosti a **zároveň nebyl diktátorský**

Důsledky Arrowova teorému

- MSV splňuje podmínky pouze pro nekonečný počet voličů (tedy čím více voličů, tím „efektivnější“ rozhodnutí)
- Každý volební systém (MSV) je nějak „poškozen“
- Uvolněním některých podmínek, lze konstruovat „vyhovující“ MSV
(*např. existence jednovrcholových preferencí u většinové volby*)

Projevy Arrowova teorému

- **Cyklická volba** – pozitivní popis výše uvedené skutečnosti pro většinové hlasovací pravidlo
- Podobný „paradox“ potenciálně obsahuje jakékoliv pravidlo (s výjimkou jednomyslné shody)

Evaluační kritéria MSV

- Condorcetovo kritérium
- Konsistence
- Implementační kritérium (jednoduchost)
- Nezávislost irelevantních alternativ
- Monotónnost
- Neutralita
- Paretovská efektivnost
- Proporcionalita
- Tendence k podnícení manipulace

Efektivnost vybraných MSV

- Viz např. **Vote Aggregation Methods**

<http://lorrie.cranor.org/pubs/diss/node4.html>

Pozitivní vs normativní přístupy

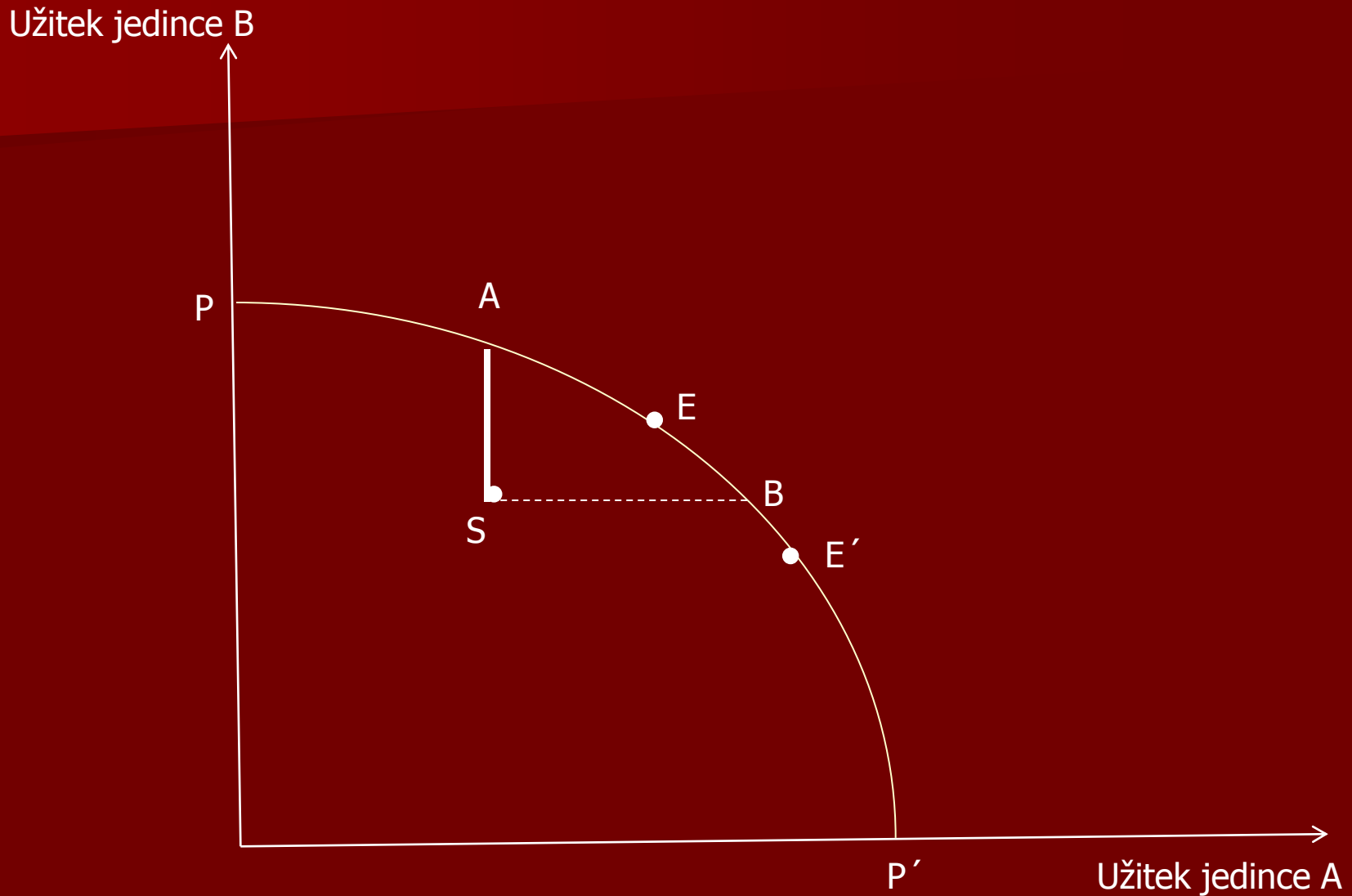
- Jakákoli analýza politiky se odehrává v institucionálním rámci
- Instituce jsou obvykle vnímány jako dané a tvoří omezení individuálních akcí
- Jaké politické instituce **by měly** existovat?
- Proč **jsou** instituce v zemi A jiné než v zemi B?

Konstituční veřejná volba

- Proč racionální jedinci vytvářejí instituce (stát)?
- Co způsobuje stabilitu státu?
- Má způsob vzniku institucí vliv na jejich podobu?

Stabilita institucí

Stabilita institucí (2)

- A i B se dohodnou na dobrovolné dohodě E (bod na PP' mezi A a B)
  - Posun PP' i S (např. vlivem technologie) mění E na E' (i redistribuci)
  - B je na tom hůř než v anarchii (S)
- ⇒ Stabilita spolupráce je narušena => dochází k revolucím, bouřím => vedou zpět k anarchii a nové smlouvě

Stabilita institucí (3)

- Moderní společnost nelze revolucí vrátit k anarchii (málokdo by přežil)
- Z perspektivy moderní společnosti je počátek a S těžko rozeznatelný => vláda/stát (vč. rozdělení vl. práv) je vnímáno jako dané
- Reálný vznik vlád vs. předpoklad PC (Normativita PC)

Konstituční smlouva

Smlouva definuje

- A. Volební pravidlo
- B. Velikost (občanských) práv
- C. Zastupitelský systém
- D. Počet komor parlamentu
- E. Omezení státu (vlády)

B Velikost (občanských) práv

- Racionální jedinec vytvoří ústavu zajišťující mu maximální svobodu
- Některé akce mohou škodit jiným
=> Stát má právo omezit svobodu (vytvořit pravidla/normy chování)
- Práva jsou substitut pro jednomyslnou shodu s menšími náklady (svoboda vyznání, otroctví)

C Zastupitelský systém

- Způsob volby zastupitelů ovlivňuje složení zastupitelského orgánu
- Více patrné v systémech s více stranami
- Vliv volební formule na složení zastup.
- S rostoucí proporcionalitou roste počet zastupitelů z daného okrsku

D Počet komor parlamentu

(Bicameralism)

- Vytvoření druhé komory zastupitelského orgánu vede k větší efektivní většině pro schválení návrhu
- Je otázkou, zda není levnější zvýšit potřebnou většinu hlasů v jednokomorovém systému

E Omezení státu (vlády)

- Demokracie jako principal ↔ agent problém
- Lidé dobrovolně vytvoří smlouvu, ale její vynucování již nechají na státu
- Stát = instituce (resp. lidé) s vlastními motivy
- Jak definovat **omezení** nutná k zajištění výkonu správy ve prospěch občanů?